EIROPAS
KOMISIJA

Briselē, 27.10.2021.
COM(2021) 652 final

KOMISIJAS ZIŅOJUMS EIROPAS PARLAMENTAM, PADOMEI, EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJAI UN REĢIONU KOMITEJAI

par transponēšanas un īstenošanas stāvokli attiecībā uz Eiropas Parlamenta un Padomes 2019. gada 17. aprīļa Direktīvu (ES) 2019/633 par negodīgu tirdzniecības praksi starpuzņēmumu attiecībās lauksaimniecības un pārtikas piegādes ķēdē

Saturs

1. Ievads 3
1.1. Direktīvas konteksts un mērķi 3
1.2. Ziņojuma mērķis un tvērums 3
1.3. Transponēšanas process 4
2. Vispārējs pārskats 4
3. Atsevišķi analīzes punkti 5
3.1. Piemērošanas joma un galvenās definīcijas (1. un 2. pants) 5
3.1.1. Ķēdes tirgus dalībnieki un piegādes attiecības 5
3.1.2. Piemērošanas joma un uzņēmuma lielums 6
3.1.3. Teritoriālā darbības joma 6
3.2. Negodīgas tirdzniecības prakses aizliegums (3. pants) 7
3.3. Izpildes mehānismi (4.–8. pants) 9
3.3.1. Izpildiestāžu norīkošana (4. pants) 9
3.3.2. Sūdzības un konfidencialitāte (5. pants) 10
3.3.3. Norīkoto iestāžu pilnvaras (6. pants) 10
3.3.4. Izpildes pasākumi un sankcijas (6. pants) 11
3.3.5. Administratīvā un tiesiskā izpilde un alternatīva strīdu izšķiršana 12
4. Secinājumi 13

Dalībvalstu abreviatūras:

Beļģija	BE
Bulgārija	BG
Čehija	CZ
Dānija	DK
Vācija	DE
Igaunija	EE
Īrija	IE
Grieķija	EL
Spānija	ES
Francija	FR
Horvātija	HR
Itālija	IT
Kipra	CY
Latvija	LV
Lietuva	LT
Luksemburga	LU
Ungārija	HU
Malta	MT
Nīderlande	NL
Austrija	AT
Polija	PL
Portugāle	PT
Rumānija	RO
Slovēnija	SI
Slovākija	SK
Somija	FI
Zviedrija	SE

1. IEVADS

1.1. Direktīvas konteksts un mērķi

Pēc garām sarunām[1] Eiropas Parlaments un Padome 2019. gada 17. aprīlī pieņēma Direktīvu (ES) 2019/633 par negodīgu tirdzniecības praksi starpuzņēmumu attiecībās lauksaimniecības un pārtikas piegādes ķēdē (turpmāk "direktīva"). Direktīva tika ieviesta saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 43. pantu ar mērķi aizliegt virkni negodīgas tirdzniecības prakses veidu, kuri galvenokārt ir saistīti ar ievērojamu līdzsvara trūkumu spējā aizstāvēt savas intereses piegādātāju un pircēju starpā un kuri krasi atšķiras no labas komercprakses[2].

Direktīva ņem vērā negodīgas tirdzniecības prakses negatīvo ietekmi uz lauksaimniekiem gan kā šīs prakses tiešajiem upuriem, gan kā tās "domino efekta" netiešajiem upuriem, kad tā tiek izmantota ķēdes lejupējos posmos[3]. Kaut arī lielākā daļa dalībvalstu bija pieņēmušas valstu tiesību aktus vai veicināja dažādus privātā sektora noteikumus krietnu laiku pirms direktīvas, šā tiesiskā regulējuma sadrumstalotība norādīja uz iespējamo ieguvumu no noteikumu pieņemšanas ES līmenī[4].

Direktīva ir saistoša visām 27 dalībvalstīm. Tā paredz minimālo saskaņošanas līmeni, proti, nosaka sarakstu ar aizliegtas negodīgas tirdzniecības prakses veidiem starp pircējiem un piegādātājiem lauksaimniecības un pārtikas piegādes ķēdē. Tajā ir paredzēti arī minimālie noteikumi par tās piemērošanas jomu un galvenajām definīcijām, kā arī par šo aizliegumu izpildi un koordināciju starp dažādo dalībvalstu izpildiestādēm. Dalībvalstis var pieņemt vai paturēt valstu noteikumus, kuri sniedzas tālāk par direktīvā uzskaitītajiem negodīgas tirdzniecības prakses veidiem, ja šādi valstu noteikumi ir saderīgi ar noteikumiem par iekšējā tirgus darbību.

1.2. Ziņojuma mērķis un tvērums

Direktīvas 13. pantā ir noteikts, ka dalībvalstīm līdz 2021. gada 1. maijam jāpieņem un jāpublicē normatīvie un administratīvie akti, kas vajadzīgi, lai izpildītu šīs direktīvas prasības. Tām nekavējoties jāpaziņo Komisijai šie pasākumi un jāpiemēro tie ne vēlāk kā 2021. gada 1. novembrī.

---

[1] Sk. Eiropas Komisijas vadīto Augsta līmeņa forumu pārtikas piegādes ķēdes darbības uzlabošanai (2011), kurš apstiprināja labas prakses principu kopumu par vertikālām attiecībām pārtikas piegādes ķēdē, par kuru vienojās organizācijas, kas pārstāv lielāko daļu tirgus dalībnieku pārtikas piegādes ķēdē. Tā rezultātā 2013. gadā tika uzsākta Piegādes ķēdes iniciatīva. Turpmāk norādīti vairāki neseni intervences pasākumi, ko veicis Eiropas Parlaments: 2016. gada 7. jūnija rezolūcija par negodīgu tirdzniecības praksi pārtikas piegādes ķēdē; Padome: 2016. gada 12. decembra secinājumi par lauksaimnieku pozīcijas stiprināšanu pārtikas aprites ķēdē un negodīgas komercprakses novēršanu; Komisija: Komisijas 2009. gada 28. oktobra paziņojums par labāku pārtikas apgādes ķēdes darbību Eiropā; Komisijas 2014. gada 15. jūlija paziņojums par negodīgas tirdzniecības prakses novēršanu uzņēmumu savstarpējā pārtikas apgādes ķēdē; kā arī Komisijas 2016. gada 29. janvāra ziņojums par uzņēmumu savstarpēju negodīgu tirdzniecības praksi pārtikas apgādes ķēdē.

[2] Priekšlikums Direktīvai par netaisnīgu tirdzniecības praksi starpuzņēmumu attiecībās pārtikas piegādes ķēdē (Briselē, 2018. gada 12. aprīlī), COM(2018) 173 final, 2018/0082 (COD), 2. punkts.

[3] Sk. direktīvas 7. apsvērumu.

[4] Sk. direktīvas 8. apsvērumu. Sk. arī *Cafaggi, F. and Iamiceli, P., Unfair trading practices in the business-to-business retail supply chain* (JRC112654).

Šajā ziņojumā ir atspoguļota pašreizējā situācija attiecībā uz 27 dalībvalstu veikto direktīvas transponēšanu (12. panta 4. punkts) un ņemti vērā visi paziņojumi, kurus Komisija saņēmusi līdz 2021. gada 31. jūlijam. Tomēr šajā ziņojumā nav sniegts transponēšanas pasākumu novērtējums.

1.3. Transponēšanas process

Divu gadu laikā no direktīvas pieņemšanas 2019. gada aprīlī un līdz transponēšanas termiņa beigām 2021. gada maijā Komisija cieši sekoja dalībvalstu attiecīgajiem transponēšanas procesiem. Komisija organizēja četras tematiskās sanāksmes diskusijām par dalībvalstu īstenošanas lūgumiem, atbildēja uz aptuveni 50 individuālajiem rakstiskajiem īstenošanas lūgumiem un darīja tos pieejamus pārējām dalībvalstīm īpašā tīmekļa vietnē. Turklāt notika vairākas divpusējās sanāksmes un informācijas apmaiņas pasākumi, kā arī papildu sanāksme ar dalībvalstīm īsi pēc transponēšanas termiņa beigām nolūkā izvērtēt transponēšanu un ar to saistīto situāciju.

Saskaņā ar 8. panta 3. punktu Komisija ir izveidojusi publisku tīmekļa vietni[5], kurā sniegta norīkoto valsts izpildiestāžu kontaktinformācija un saites uz to attiecīgajām tīmekļa vietnēm. Turklāt Komisija ir izveidojusi ierobežotas pieejamības tīmekļa vietni ar mērķi nodrošināt informācijas apmaiņu starp izpildiestādēm un Komisiju.

2. VISPĀRĒJS PĀRSKATS

Saskaņā ar direktīvas 13. pantu dalībvalstīm tā bija jātransponē valstu tiesību aktos līdz 2021. gada 1. maijam.

Līdz 2021. gada 31. jūlijam 15 no 27 dalībvalstīm paziņoja Komisijai par saviem valsts īstenošanas pasākumiem, saskaņā ar kuriem direktīva bija pilnībā transponēta (BG, DK, EL, FI, IE, LV, NL, HR, HU, LU, DE, LT, MT, SE un SK)[6]. Kaut arī Francija paziņoja Komisijai, ka direktīva līdz šim datumam bija tikai daļēji transponēta, tā arī ir iekļauta šā ziņojuma analīzē. Šis ziņojums koncentrējas uz minēto 16 dalībvalstu veikto transponēšanu; tādējādi turpmāk atsauces uz "dalībvalstīm" attiecas uz šīm 16 dalībvalstīm.

2021. gada 23. jūlijā Komisija, nosūtot oficiāla paziņojuma vēstules, uzsāka pārkāpuma procedūras pret tām 12 dalībvalstīm[7], kuras nebija paziņojušas par pilnīgu transponēšanu[8].

Astoņas dalībvalstis transponēja direktīvu, ieviešot jaunus un atsevišķus tiesību aktus[9]. Šīm dalībvalstīm iepriekš nebija valsts noteikumu attiecībā uz negodīgu tirdzniecības praksi, izņemot

[5] https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/market-measures/agri-food-supply-chain/unfair-trading-practices_en.

[6] Līdz 2021. gada 1. maijam 4 no 27 dalībvalstīm bija paziņojušas par direktīvas transponēšanas pabeigšanu (BG, DK, EL un NL), savukārt vēl četras paziņoja par daļēju transponēšanu (EE, FR, FI un LV). Līdz 31. jūlijam EE bija paziņojusi tikai atbilstības tabulu.

[7] BE, CZ, EE, ES, FR, IT, CY, AT, PO, PT, RO un SI.

[8] https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_21_3903.

[9] DK, EL, IE, LT, LU, MT, NL un SE. Tomēr Lietuvas instruments daļēji pārklājas ar pastāvošu tiesību aktu, proti, 2009. gada 22. decembra Likumu Nr. XI-626 par negodīgas mazumtirgotāju prakses aizliegumu, kurš tiek piemērots mazumtirgotājiem ar ievērojamu tirgus varu un kurš konflikta gadījumā prevalē pār transponēšanas instrumentu.

Īriju. Pārējās astoņas dalībvalstis direktīvu ir transponējušas, izmantojot jau esošos tiesību aktus, grozot tos vai iekļaujot plašākā leģislatīvajā instrumentā.

12 no 16 dalībvalstīm ir formāli kvalificējušas transponēšanas pasākumu kā tiesību aktus attiecībā uz negodīgu tirdzniecības praksi bez atsaucēm (šīs formālās kvalifikācijas ietvaros) uz tirgus vai konkurences tiesībām[10]. Somija formāli kvalificēja likumdošanas instrumentu kā Tirgus aktu (paredzot papildu noteikumus par tirgus regulējumu, kā attiecībā uz nolīgumiem atbilstoši Regulai (ES) Nr. 1308/2013[11]). Bulgārija ieviesa jaunu nodaļu (par negodīgu tirdzniecības praksi lauksaimniecības un pārtikas piegādes ķēdē) tās Konkurences aizsardzības aktā. Francija papildināja Komerckodeksa noteikumus, savukārt Vācija ir pievienojusi jaunu iedaļu Lauksaimniecības tirgus struktūras aktā (pašlaik zināms kā "Lauksaimniecības organizāciju un piegādes ķēžu stiprināšanas akts"). Izņemot Latviju, kuras noteikumi ietver arī aizliegumus, kas ir piemērojami nepārtikas preču mazumtirgotājiem, un Franciju, kuras veiktā transponēšana daļēji balstās uz jau esošajiem noteikumiem, kam ir vispārīgs (pretstatā agropārtikas nozarei) tvērums, visas pārējās dalībvalstis ir pieņēmušas nozaru tiesību aktus, kas tiek piemēroti tikai lauksaimniecības un pārtikas nozarei.

3. ATSEVIŠĶI ANALĪZES PUNKTI

3.1. Piemērošanas joma un galvenās definīcijas (1. un 2. pants)

Analizējot piemērošanas jomu, trīs aspekti ir īpaši svarīgi:

- aptverto agropārtikas piegādes ķēdes tirgus dalībnieku veids un attiecību veids, uz kuru attiecas likumdošanas pasākumi,
- uzņēmuma lieluma nozīme kā atsauce uz piemērošanas jomu,
- teritoriālā darbības joma īstenošanas pasākumu piemērošanai.

3.1.1. Ķēdes tirgus dalībnieki un piegādes attiecības

14 dalībvalstis ir noteikušas īstenošanas pasākuma piemērošanas jomu, ņemot vērā attiecības starp lauksaimniecības un pārtikas produktu piegādātājiem un pircējiem, kā noteikts direktīvā[12]. Šādas attiecības var notikt jebkurā piegādes ķēdes posmā un ietvert jebkura veida agropārtikas produktu pircēju – gan pārstrādātāju, gan mazumtirgotāju.

Vienā gadījumā (HU) paziņotie tiesību akti šķietami ierobežo to piemērošanas jomu līdz tirgotājiem, kuri "darbojas kā tādu lauksaimniecības un pārtikas produktu tālākpārdevēji, kuri tiešā vai netiešā veidā nemainīti un *nepārstrādāti* ir nopirkti no piegādātājiem peļņu nesošas

Zviedrijā pirms transponēšanas negodīga tirdzniecības prakse tika aplūkota, tikai piemērojot patērētāju tiesību aizsardzību starpuzņēmumu attiecībām.

[10] DK, EL, IE, LV, NL, HR, HU, LU, LT, MT, SE un SK; SK ir formāli kvalificējusi šo tiesību aktu kā tādu, kas attiecas uz negodīgiem noteikumiem, faktiski uz negodīgu praksi attiecinot negodīgu noteikumu jēdzienu vai negodīgu praksi iekļaujot šajā jēdzienā.

[11] OV L 347, 20.12.2013., 671. lpp.

[12] To vidū Lietuva ir izslēgusi no pircēja definīcijas kooperatīvus vai mazās kopienas un to locekļus, savukārt Slovākija pircēja un piegādātāja definīcijā ir iekļāvusi juridiskas personas, kuras nav uzņēmēji.

uzņēmējdarbības ietvaros" (izcēlums ir pievienots). Tādējādi tie lauksaimniecības produktu pircēji, kuri nodarbojas ar pārstrādi pirms produktu tālākpārdošanas, ir izslēgti no piemērošanas jomas.

Latvija ir paplašinājusi piemērošanas jomu, tajā iekļaujot attiecības starp nepārtikas preču piegādātājiem un mazumtirgotājiem (tikai); atsevišķs negodīgas prakses veidu saraksts tiek piemērots attiecībā uz mazumtirgotājiem.

Neviena dalībvalsts nav nepārprotami paplašinājusi piemērošanas jomu uz citiem piegādes attiecību veidiem, piemēram, tiem, kas galvenokārt attiecas uz tādu izejmateriālu piegādi, kuri nav agropārtikas produkti saskaņā ar direktīvu (piemēram, mēslošanas līdzekļi)[13], vai pakalpojumiem, uz kuriem direktīva neattiecas (piemēram, digitālie pakalpojumi).

3.1.2. Piemērošanas joma un uzņēmuma lielums

Izņemot Franciju un Slovākiju, visas dalībvalstis zināmā mērā atsaucas uz uzņēmuma lielumu kā kritēriju pieņemto tiesību aktu vai to daļu piemērošanas jomas ierobežošanai. Tomēr piecas no šīm valstīm (BG, IE, LU, MT un NL) ir pieņēmušas direktīvā noteikto pieeju, kas skar attiecības starp piegādātājiem, kuru gada apgrozījums ir zemāks par noteikto slieksni, un pircējiem, kuru gada apgrozījums ir augstāks par to pašu slieksni. Pārējās deviņas dalībvalstis piemērošanas jomu ir paplašinājušas atšķirīgos apmēros.

Grieķija ir pazeminājusi pirmo slieksni no 2 miljoniem EUR līdz 500 000 EUR. Ungārija, Latvija un Zviedrija ir ņēmušas vērā tikai pircēja lielumu un piemērojušas tiesību aktus visiem pircējiem, kuru apgrozījums pārsniedz 2 miljonus EUR[14]. Somija ir izmantojusi tādu pašu pieeju; tomēr tās tiesību akti netiek piemēroti, ja piegādātāja apgrozījums pārsniedz pircēja apgrozījumu, un jebkurā gadījumā, ja tas pārsniedz 350 miljonus EUR. Vācijā tiek piemēroti direktīvas sliekšņi, bet ir ieviests plašāks pagaidu piemērojums vairāku pārtikas un lauksaimniecības produktu pārdošanai[15], savukārt Lietuvā paplašinājums attiecas tikai uz noteikumiem par maksājumu kavējumiem un tiek piemērots visiem pircējiem, un sniedz labumu piegādātājiem, kuru apgrozījums nepārsniedz 350 000 EUR. Turpretī Dānijā un Ungārijā uzņēmuma lielums attiecas tikai uz noteiktiem negodīgas tirdzniecības prakses aizliegumiem, bet visi pārējie noteikumi tiek piemēroti neatkarīgi no uzņēmuma lieluma.

3.1.3. Teritoriālā darbības joma

Vairums dalībvalstu ir ievērojušas direktīvas 1. panta 2. punktā noteikto pieeju, paredzot, ka noteikumi tiek piemēroti pārdošanas darījumiem, kuros vai nu piegādātājs, vai pircējs (vai abi) veic uzņēmējdarbību ES[16]. Četras dalībvalstis pieprasa, lai noteikumi tiktu piemēroti pārdošanas

[13] Viens izņēmums attiecas uz Francijas maksājumu kavējumu noteikumiem, kas paredz atšķirīgus nosacījumus no tiem, kuri attiecināmi uz lauksaimniecības un pārtikas produktiem, arī lauksaimniecībā izmantojamā aprīkojuma un mašīnu pārdošanu.

[14] Latvijas gadījumā šis ierobežojums netiek piemērots nepārtikas preču mazumtirgotājiem.

[15] Līdz 2025. gada 1. maijam Vācijas transponēšanas noteikumi tiek piemēroti arī piena un gaļas produktu pārdošanai un augļu, dārzeņu un dārzkopības produktu, to skaitā kartupeļu, pārdošanai, ko veic piegādātāji, kuru gada apgrozījums attiecīgajā pārdošanas segmentā Vācijā nepārsniedz 4 miljardus EUR, ievērojot nosacījumu, ka piegādātāja kopējais gada apgrozījums nepārsniedz 20 % no pircēja kopējā gada apgrozījuma.

[16] Skaidri pieņemts BG, DE, DK, EL, FI, HR, IE, LT un SK.

darījumiem, kuros vai nu piegādātājs, vai pircējs (vai abi) pats veic uzņēmējdarbību attiecīgajā dalībvalstī (LU, LV, MT un SE), nevis visā ES.

Visas dalībvalstis, izņemot Vāciju un Ungāriju, ir noteikušas piegādātāja un pircēja definīcijas neatkarīgi no to uzņēmējdarbības veikšanas vietas, kā noteikts direktīvas 2. panta 2. punktā. 2. panta 2. punktā ir arī noteikts, ka dalībvalstu transponēšanas pasākumi tiek piemēroti pircējiem, kuri ir publiskas iestādes, tikai tad, ja tie veic uzņēmējdarbību ES. Francijas, Ungārijas un Nīderlandes transponēšanas tiesību aktos nav atsauču uz tirgus dalībnieku uzņēmējdarbības veikšanas vietu.

3.2. Negodīgas tirdzniecības prakses aizliegums (3. pants)

Direktīva pieprasa dalībvalstīm aizliegt konkrētu negodīgo prakšu kopumu, šīs prakses sadalot divās grupās: i) aizliegumi *per se* jeb aizliegumi bez nosacījumiem ("melnais saraksts") un ii) aizliegumi ar nosacījumiem ("pelēkais saraksts"); pēdējā uzskaitīti prakses veidi, kuri ir aizliegti, ja vien tie skaidri un nepārprotami iepriekš nav paredzēti piegādes līgumā vai turpmākā līgumā starp piegādātāju un pircēju (3. panta 2. punkts). Katrs prakses veids ir īpaši noteikts direktīvā. Konkrētos gadījumos var iekļaut izņēmumus vai atkāpes. Pildot paredzētās prasības, dalībvalstis vienlaikus var:

- izmantot vispārējas klauzulas ar mērķi paplašināt aizliegumu piemērošanas jomu attiecībā uz tādiem prakses veidiem, kuri nav īpaši uzskaitīti,
- pievienot sarakstiem citus prakses veidus,
- paplašināt uzskaitīto aizliegumu piemērošanas jomu vai tos padarīt stingrākus,
- pārvietot prakses veidus no "pelēkā saraksta" uz "melno sarakstu".

Kamēr izņēmumi vai atkāpes ir saderīgi ar iekšējā tirgus noteikumiem, tie ir iespējami "saskaņošanas minimuma" pieejas ietvaros, kuru ievēro direktīva, ieviešot kopējo minimālo aizsardzības līmeni visām dalībvalstīm. No 16 šajā ziņojumā analizētajām dalībvalstīm piecas ir transponējušas direktīvu bez neviena no iepriekš minētajiem paplašinājumiem: gan "melnais", gan "pelēkais" saraksts ir direktīvā paredzētais saraksts bez kādiem papildinājumiem vai būtiskām izmaiņām[17]. Pārējās divās dalībvalstīs (LT un SE) saraksti lielākoties sakrīt, bet vairāki aizliegumi ir stingrāki nekā direktīvā.

No pārējām deviņām dalībvalstīm Ungārija un Latvija ir iekļāvušas vispārēju klauzulu, kura aizliedz negodīgu praksi, ņemot vērā vispārējus principus. Vācija ir noteikusi vispārēju aizliegumu negodīgas tirdzniecības prakses izmantojumam ar nolūku izmantot asimetriskas ekonomiskas attiecības, tomēr tā arī ir piemērojusi šo aizliegumu direktīvā uzskaitītajiem prakses veidiem. Dažās valstīs pastāv vispārējas klauzulas negodīgas komercprakses vai konkurences tiesību jomā. Tā, piemēram, ir Francijas gadījumā, kuras Komerckodekss jau ietver vispārējas klauzulas, kuras ir piemērojamas attiecīgajā jomā.

[17] DK, IE, LU, MT un NL.

Visas dalībvalstis ir izmantojušas aizliegtās prakses veidu sarakstus, un lielākā daļa no tām ir ievērojušas nošķirumu starp "melnajiem" un "pelēkajiem" prakses veidiem. Tikai Ungārija ir noteikusi vienu ("melno") sarakstu un ir nepārprotami aizliegusi piegādātājam iepriekš likumīgi piekrist ietvertajām tirdzniecības praksēm. Kad tiek izmantoti "pelēkie saraksti", dalībvalsts nosaka pārredzamības prasības attiecībā uz informācijas veidu, kāda ir jāsniedz piegādātājam, lai pamatotu "pelēko praksi".

Vienlaikus ar "melno" un "pelēko" sarakstu nošķiršanu dažas dalībvalstis ir pārvietojušas vienu vai vairākus "pelēkā saraksta" prakses veidus uz "melno sarakstu"[18]. Relatīvi biežāka ir prakses veidu pievienošana "melnajam"[19] un "pelēkajam"[20] sarakstam.

Atšķirībā no direktīvas galvenā principa, kurš tiek piemērots tikai praksei, ko veic pircēji pret piegādātājiem, Slovākijā vairākas no praksēm ir aizliegtas abām līgumslēdzējām pusēm (piemēram, komerciāli pretpasākumi).

Ungārija paļaujas uz iepriekš pieņemtu leģislatīvu instrumentu, direktīvas transponēšanas procesā neveicot nekādas konkrētas izmaiņas. Lielākā daļa direktīvā iekļauto prakses veidu ir ietverti, kaut arī tie daļēji ir definēti atšķirīgi; uz vairākiem no tiem attiecas plašāki vai stingrāki aizliegumi, bet daži spēkā esošajā leģislatīvajā instrumentā ir transponēti šķietami neskaidri. Tas daļēji attiecas uz Franciju, kur tikai atsevišķus prakses veidus īpaši regulē transponēšanas tiesību akti, savukārt uz citiem var attiekties plašākas piemērošanas vispārējas klauzulas; vairāki prakses veidi paziņotajā tiesību aktā šķietami nav īpaši aplūkoti.

Diviem "melnajā sarakstā" iekļautiem prakses veidiem jāvelta īpaša uzmanība, jo dalībvalstij zināmās robežās ir iespēja veikt izmaiņas: maksājumu kavējumi un pasūtījumu atcelšana.

- **Maksājumu kavējumi**: 11 no 16 dalībvalstīm ir nošķirušas ātrbojīgu produktu un produktu ar ilgu derīguma termiņu pārdošanu, pirmajiem paredzot 30 dienu termiņu un otrajiem — 60 dienu termiņu, kā noteikts direktīvā[21]. Turpretī Bulgārija un Zviedrija ir ieviesušas vienotu 30 dienu termiņu gan ātrbojīgu produktu, gan produktu ar ilgu derīguma termiņu pārdošanai. Somija ir ievērojusi tādu pašu pieeju, bet attiecībā uz produktiem ar ilgu derīguma termiņu tā ir paredzējusi iespēju līgumā vienoties par ilgāku 60 dienu termiņu (citādi tiek piemērots 30 dienu standarta noteikums). Ne Ungārija, ne Slovākija neveic nošķirumu starp ātrbojīgiem produktiem un produktiem ar ilgu derīguma termiņu; šādos gadījumos noteikums parasti ir stingrāks: no pareizi izrakstītā rēķina datuma tiek piemērots 15 dienu termiņš. Visas dalībvalstis, izņemot Ungāriju un Slovākiju, savos transponēšanas tiesību aktos ir iekļāvušas direktīvas ātrbojīgo produktu definīciju. Francijā pastāv atšķirīgas "ātrbojīgu" un "ļoti ātrbojīgu" produktu definīcijas. Horvātija saviem transponēšanas tiesību aktiem ir pievienojusi sarakstu ar ātrbojīgiem produktiem, savukārt Lietuva ir piešķīrusi pilnvaras valdības apstiprinātai iestādei apstiprināt ātrbojīgu produktu

[18] DE, FR, HR, LV, SK: nepārdoto produktu atgriešana (DE, FR, LV un SK), izmaksas par telpu iekārtošanu (FR, HR un LV) un izmaksas par produktu glabāšanu, izvietošanu un iekļaušanu sortimentā (FR un LV).
[19] BG, EL, FR, HR (līdz 18 prakses veidiem), HU, LV un SK.
[20] BG, HR, LV un SK.
[21] DE, DK, EL, FR, HR, IE, LT, LU, LV, MT un NL.

sarakstu. Visas dalībvalstis, izņemot Ungāriju, ir iekļāvušas 3. panta 1. punkta pēdējā ievilkumā noteiktās atkāpes (vai vismaz dažas no tām[22]), un papildu atkāpes nav ieviestas.

- **Pasūtījumu atcelšana pēdējā brīdī:** visas dalībvalstis, izņemot Ungāriju un Slovākiju, iekļauj 30 dienu laikposmu kā minimālo atcelšanas standartu. Saskaņā ar 3. panta 1. punkta b) apakšpunktu četras no tām (DK, FR, IE un SE) pilnvaro atbildīgo ministriju (vai SE gadījumā – valdību) konkrētās nozarēs pietiekami pamatotos gadījumos noteikt par 30 dienām īsākus termiņus. Francija ir ieviesusi divus īsākus termiņus attiecībā uz vairumtirgotājiem (24 stundas) un augļiem un dārzeņiem (3 dienas, ja vien produkti netiek pārdoti ar paszīmolu, šādā gadījumā piemēro 6 dienas). Ungārijas noteikumam ir atšķirīga struktūra, proti, tas burtiski atsaucas uz izmaiņām, nevis atcelšanu; nav atsauces uz konkrētu termiņu iepriekšējai informēšanai. Slovākijā visiem pircējiem ir aizliegts nepildīt līgumsaistības bez juridiska pamatojuma.

3.3. Izpildes mehānismi (4.–8. pants)

3.3.1. Izpildiestāžu norīkošana (4. pants)

Visas 16 dalībvalstis informēja Komisiju par to, ka tās ir norīkojušas vienu vai vairākas iestādes 3. pantā paredzēto aizliegumu izpildei valsts līmenī ("izpildiestāde"). Šo iestāžu kontaktinformācija un tīmekļa vietnes ir pieejamas īpašā Komisijas tīmekļa vietnē[23].

Kaut arī lielākā daļa dalībvalstu ir izvēlējušās vienu iestādi, četras dalībvalstis (DE[24], EL, FI un LT[25]) ir norīkojušas divas iestādes.

Kopumā izvēle ir starp administratīvām un tiesu iestādēm, savukārt saistībā ar administratīvām iestādēm izvēle pastāv starp neatkarīgām administratīvām iestādēm un tām iestādēm, kuras veido izpildvaru (t. i., ministrijas). Neatkarīgu administratīvu iestāžu vidū ir izvēle starp tirgus, konkurences un nozaru iestādēm.

Visas dalībvalstis ir izvēlējušās administratīvās iestādes. Lielākā daļa ir izvēlējusies piešķirt galvenās izpildes pilnvaras neatkarīgai administratīvai iestādei: sešas konkurences iestādei[26]; četras pārtikas tirgus iestādei[27]; divas savai lauksaimniecības ministrijai[28]; divas iestādei, kura ir

[22] DE, LT un SK.
[23] https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/market-measures/agri-food-supply-chain/unfair-trading-practices_en.
[24] Viena izpildiestāde ir norīkota, bet daži no tās lēmumiem tiks dalīti ar konkurences iestādi.
[25] Otrajai izpildiestādei ir kompetence tikai attiecībā uz prakses veidiem, ko īsteno mazumtirgotāji ar ievērojamu tirgus varu.
[26] BG, DK, HR, LU, LV un SE.
[27] DE (federālās ministrijas norīkotais Lauksaimniecības un pārtikas federālais birojs), FI (Pārtikas tirgus ombuds), HU (valdības norīkotais Pārtikas ķēdes drošuma birojs) un LT (Lauku uzņēmējdarbības un tirgu attīstības aģentūra).
[28] IE un SK.

atbildīga par cīņu pret negodīgu komercpraksi agropārtikas nozarē[29]; viena ekonomikas un finanšu ministrijas pārziņā esošai valdības struktūrai[30] un viena patērētāju un tirgus iestādei[31].

Dalībvalstīs, kurās tiek norīkota otra iestāde, tā ir konkurences iestāde (DE, EL un LT gadījumā) vai pārtikas iestāde (FI). Dažas dalībvalstis nosaka sadarbības pienākumus starp valsts iestādēm un struktūrām, kas var palīdzēt īstenot attiecīgo tiesību aktu izpildi[32]. Vairākos valstu transponēšanas pasākumos saskaņā ar 8. pantu ir īpaši noteikti papildu sadarbības pienākumi ar ārvalstu izpildiestādēm un Eiropas Komisiju[33].

3.3.2. Sūdzības un konfidencialitāte (5. pants)

Saskaņā ar visiem Komisijai paziņotajiem transponēšanas instrumentiem ne tikai atsevišķiem piegādātājiem, bet arī ražotāju organizācijām vai citām piegādātāju organizācijām un šādu organizāciju apvienībām ir tiesības iesniegt sūdzību norīkotajai izpildiestādei.

Lielākajā daļā dalībvalstu transponēšanas instrumentu ir paredzēti līdzekļi, ar kuriem aizsargāt sūdzības iesniedzēja identitātes konfidencialitāti, kuras atklāšana varētu kaitēt iesniedzēja vai tā biedru, vai piegādātāju interesēm. Parasti šos aizsardzības pasākumus vajadzētu pieņemt pēc piegādātāja pieprasījuma[34]; tomēr dažos valstu transponēšanas pasākumos šajā ziņā ir paredzēta arī iestādes iniciatīva[35]. Vairumā gadījumu sūdzības iesniedzējam tiek pieprasīts identificēt informāciju, par kuru tas pieprasa konfidencialitāti[36]. Dažās dalībvalstīs transponēšanas instrumentos ir iekļauta iespēja pārtraukt procedūras, ja tās novestu pie konfidenciālas informācijas atklāšanas[37]. Lietuvā izpildiestāde var noraidīt konfidencialitātes pieprasījumu, ja konkrētajai informācijai ir pierādījuma spēks pārkāpuma konstatēšanā[38].

3.3.3. Norīkoto iestāžu pilnvaras (6. pants)

Lielākā daļa dalībvalstu norīkotajām iestādēm piešķir 6. pantā paredzētās pilnvaras, proti:

- izmeklēšanas un uzraudzības pilnvaras[39],
- pilnvaras pieņemt lēmumus, kad ir noticis 3. pantā noteikto aizliegumu pārkāpums[40],

[29] EL un MT.
[30] FR un *DGCCRF* (Konkurences politikas, patērētāju lietu un krāpšanas kontroles ģenerāldirektorāts).
[31] NL.
[32] BG, DE, EL, FI, LT un MT.
[33] BG, DE, DK, EL, FI, HR, IE, LT, LV, MT, NL, SE un SK.
[34] BG, DE, DK, EL, HR, HU, IE, LT, LU, MT, NL un SK. BG tiesībās ir noteikts, ka sūdzības iesniedzēja identitātei vienmēr jābūt konfidenciālai.
[35] Piemēram, HU.
[36] BG, DK, EL, IE, LU un NL.
[37] DE, DK, FI un MT.
[38] Tomēr Lietuvas tiesību aktos ir skaidri paredzētas anonīmas sūdzības.
[39] BG, DE, DK, EL, FI, FR, HR, HU, IE, LT, LU, LV, MT, NL, SE un SK.
[40] BG, DE, DK, EL, HR, HU, IE, LT, LU, LV, MT, NL un SE.

- pilnvaras pieprasīt pircējam izbeigt aizliegto tirdzniecības praksi[41],

- pilnvaras noteikt vai ierosināt procedūras, lai pārkāpuma izdarītājam uzliktu naudassodus un citus vienlīdz iedarbīgus sodus[42] un noteiktu pagaidu pasākumus saskaņā ar valsts noteikumiem un procedūrām[43], un

- pilnvaras publicēt pieņemtos lēmumus[44].

Sešās dalībvalstīs izpildiestādei ir arī pilnvaras apstiprināt saistības, kuras uzņēmies pārkāpējs[45], un sniegt brīdinājumus[46] vai ieteikumus, ja notiek pārkāpums[47].

3.3.4. Izpildes pasākumi un sankcijas (6. pants)

Izpildes pasākumi aptver plašu instrumentu klāstu, to vidū sankcijas, tiesiskās aizsardzības līdzekļus un saistības.

Valstu izpildiestādēm visbiežāk pieejamie pasākumi ir finanšu sankcijas, kuras ir paredzētas visās 16 dalībvalstīs. Kaut arī direktīva nenosaka finanšu sankciju minimālos un maksimālos sliekšņus, dažas dalībvalstis to dara. Gadījumos, kad tie ir noteikti, minimālās un maksimālās summas dalībvalstīs atšķiras[48]. Dažos gadījumos maksimālā summa ir noteikta, balstoties uz pārkāpēja puses apgrozījumu[49]; citos gadījumos tā tiek aprēķināta procentuāli no: i) pirkuma cenas[50]; ii) piegādātājam pieprasītā maksājuma[51]; vai iii) peļņas, ko guvusi pārkāpēja puse darījumā, kuru ietekmējusi negodīgā prakse[52]. 10 dalībvalstis nav noteikušas minimālos sliekšņus[53], un trīs dalībvalstis nav noteikušas maksimālos griestus[54]. Sešas dalībvalstis precizē kritērijus un faktorus, kuri ir iesaistīti sankciju summas noteikšanā konkrētos apstākļos, to skaitā pārkāpuma raksturu, tā ilgumu un apmēru, kādā izpaužas kaitīgās sekas[55].

Tikai Luksemburga un Lietuva ir skaidri iekļāvušas principu, saskaņā ar kuru sodiem jābūt iedarbīgiem, samērīgiem un atturošiem.

Grieķijas tiesību aktos ir atsauce uz samērīgumu un atturēšanu, bet ne uz iedarbīgumu, regulējot administratīvās iestādes pilnvaras noteikt piemērojamos pasākumus, savukārt Somijas tiesību

[41] BG, DE, DK, EL, FI, FR, HR, IE, LT, LU, LV, MT, NL, SE un SK.
[42] BG, DE, DK, EL, FI, FR, HR, HU, IE, LT, LU, LV, MT, NL, SE un SK.
[43] Īpaši paredzēts valstu transponēšanas pasākumos: BG, DK, EL, FI, FR, IE, LT, LU, LV un NL.
[44] BG, DE, DK, EL, FI, FR, HR, HU, IE, LT, LU, MT, SE un SK.
[45] HR un HU.
[46] FI un LV.
[47] EL.
[48] Minimālās summas apmērs svārstās no 70 EUR (LV) līdz vērtībai, kas vienlīdzīga ar aptuveni 2550 EUR (BG); maksimālās summas apmērs svārstās no 2329,37 EUR (MT) līdz 2 miljoniem EUR (FR).
[49] Arī šajos gadījumos pastāv procentuālas atšķirības, sākot no 0,2 % (LV) līdz 10 % (HU un NL.)
[50] SK.
[51] SK.
[52] MT.
[53] DE, DK, EL, FI, FR, HR, IE, MT, NL un SE.
[54] DK, FI un HR.
[55] Kritēriji atšķiras: EL, FI, HR, LV, SE un SK.

aktos ir atsauce uz vajadzību pēc saprātīguma, nosakot finanšu sankcijas, bet ne uz citiem principiem. Somija arī piemēro proporcionalitāti tiesas priekšrakstiem, bet tikai attiecībā uz komercnoslēpuma pārkāpumiem[56].

Papildus finanšu sankcijām pastāv tiesiskās aizsardzības līdzekļi.

Attiecībā uz tiesas priekšrakstiem, kuri tiek izmantoti, lai izbeigtu negodīgu praksi, dalībvalstis neatbilstības novēršanai bieži ir izmantojušas kāda veida sodu[57].

Līdzīgi tiesas priekšrakstiem, ar valstu tiesību aktiem, kuri transponē direktīvu, ir ieviesti citi pasākumi:

- "atbilstības brīdinājumi" Īrijas tiesībās,
- "piesardzības pasākumi" Luksemburgas tiesībās,
- Ungārijas pasākumi, kuri ļauj administratīvajai iestādei noteikt aizliegumu tirgotājam piemērot standarta pakalpojumu nolīguma noteikumus, ja i) tas nav skaidri noformulēts, ii) pakalpojums vai apsvērums nav precizēts vai iii) pieprasītā maksa nav proporcionāla izmaksām.

Kaut arī civiltiesiskās aizsardzības līdzekļi transponēšanas aktos ir pieminēti reti, pastāv vairāki izņēmumi. Dažas dalībvalstis paredz līguma noteikumu atcelšanu[58]; citas paredz restitūcijas[59] vai kompensācijas[60] pasākumus.

Saistības ir skaidri regulētas Horvātijā un Ungārijā. To apstiprināšana izpildiestādē parasti izslēdz pārkāpuma konstatēšanu un sodu, ja vien saistības netiek izpildītas.

3.3.5. Administratīvā un tiesiskā izpilde un alternatīva strīdu izšķiršana

Lielāko daļu iepriekš minēto pasākumu un izpildes mehānismu var uzskatīt par administratīvo izpildi.

Vairāku dalībvalstu transponēšanas akti skaidri atsaucas gan uz administratīvo, gan tiesisko izpildi. Konkrētāk, astoņas dalībvalstis paredz, ka administratīvo iestāžu lēmumus var pārsūdzēt tiesā[61]. Turklāt Somijas tiesību aktos ir noteikts, ka konkrētas pilnvaras (piemēram, noteikt sodus) tiek piešķirtas tikai tiesai, savukārt citus pasākumus (kā priekšrakstus) var pieņemt gan administratīvā, gan tiesu iestāde. Bulgārijas tiesību aktos ir noteikts, ka iestāde, kura ir atbildīga par konkrētām procedūrām saskaņā ar transponēšanas tiesību aktiem, nedrīkst atturēt piegādes līguma pusi prasīt zaudējumu atlīdzināšanu ar citas pastāvošas procedūras palīdzību, netieši atzīstot citu izpildes struktūru, tostarp tiesu, lomu. Latvijas tiesību aktos ir noteikts, ka saskaņā ar civilprocesā

[56] Informācija par Francijas tiesībām pašlaik nav pieejama.
[57] BG, DE, DK, FI, FR, LT, LV, MT, NL, SE un SK.
[58] DE, FR un HU.
[59] FI (tikai komercnoslēpumu pārkāpuma gadījumā) un IE (nepamatotu maksājumu restitūcija).
[60] FI (tikai komercnoslēpumu pārkāpuma gadījumā), FR, LV un MT (gadījumā, kad zaudējumu atlīdzību nosaka administratīvā pārskatīšanas tiesa).
[61] BG, DE, DK, EL, FI, MT, NL un SE.

paredzētajām procedūrām vienlaikus ar Konkurences padomi arī tiesa var noteikt, vai ir noticis transponēšanas tiesību akta pārkāpums.

Ir skaidrs, ka šīs dalībvalstis izmanto paralēlu tiesiskās aizsardzības līdzekļu sistēmu, tomēr neparedz konkrētus koordinācijas noteikumus starp administratīvajām un tiesu iestādēm.

Attiecībā uz direktīvas 7. pantu septiņas dalībvalstis paredz iespēju izmantot alternatīvus strīdu izšķiršanas mehānismus[62]. To vidū Nīderlandes tiesību akti pilnvaro attiecīgo ministru nozīmēt strīdu izšķiršanas komiteju un pēc tam ieceltajai komitejai piesaistīt pircēju. Komitejas lēmums pusēm ir saistošs, ja vien kāda no pusēm strīdu neiesniedz civiltiesā trīs mēnešu laikā pēc lēmuma pieņemšanas. Saskaņā ar Maltas tiesību aktiem izpildiestāde var uzaicināt puses uz mediācijas procedūru, kurā tiek noteikts zaudējumu apmērs. Netiek skaidri regulēti nekādi koordinācijas mehānismi ar administratīvo un tiesisko izpildi.

Nevienā no transponēšanas tiesību aktiem nav skatīts jautājums par administratīvo iestāžu ekstrateritoriālajām pilnvarām. Vairākas dalībvalstis ir precizējušas, ka izpildiestādei ir kompetence tikai attiecībā uz praksi, kura tiek izmantota attiecībās, kurās piegādātājs vai pircējs, vai abi veic uzņēmējdarbību iestādes dalībvalstī[63].

Konkrētajā pārrobežu pārkāpumu gadījumā pašlaik šķietami tikai Vācijas transponēšanas tiesību akts regulē sadarbības formas ar pārējo dalībvalstu administratīvajām iestādēm.

4. SECINĀJUMI

Vairums no šā ziņojuma kontekstā analizētajām 16 dalībvalstīm ir centušās direktīvu transponēt paredzētajā termiņā. Lielākā daļa no šīm dalībvalstīm ir pārsniegušas direktīvā noteikto minimālo aizsardzības līmeni. Principā stingrāki noteikumi ir saderīgi ar direktīvu, ja tie ievēro ES iekšējā tirgus noteikumus. Kopumā dalībvalstis ievēro šī tiesību akta nozarisko pieeju un piemēro noteikumus agropārtikas ķēdē. Vairāk nekā puse no šajā ziņojumā analizētajām dalībvalstīm ir vai nu attālinājušās no direktīvā noteiktajām apgrozījuma kategorijām, vai pat piemērojušas noteikumus neatkarīgi no attiecīgo tirgus dalībnieku apgrozījuma. Vairums dalībvalstu ir paplašinājušas direktīvas negodīgas tirdzniecības prakses sarakstu, pievienojot aizliegumus vai padarot direktīvā noteiktos aizliegumus stingrākus. Turpretī tās (dažas) dalībvalstis, kurām nebija attiecīgu spēkā esošu tiesību aktu pirms direktīvas transponēšanas, kopumā pielāgojās direktīvas piemērošanas jomai. Kaut arī vairumā gadījumu dalībvalstu transponēšanas izvēles šķiet identiskas vai līdzvērtīgas direktīvā paredzētajiem noteikumiem, pastāv vairākas atšķirības. Tās tiks analizētas papildus.

Attiecībā uz iestādēm, kurām ir uzticēta negodīgas tirdzniecības prakses noteikumu izpilde, dalībvalstis koncentrējās uz administratīvo iestāžu lomu, savukārt tiesiska izpilde ir paredzēta tikai ierobežotā apmērā. Vispārīgi runājot, starp administratīvo un tiesisko izpildi koordinācija nav paredzēta, vai arī tā ir neliela. Kaut arī dalībvalstis paredz ražotāju organizācijām iespēju iesniegt kolektīvās sūdzības, citi kolektīvas tiesiskās aizsardzības mehānismi kopumā paliek neizpētīti. Dažkārt ir atsauces uz alternatīviem strīdu izšķiršanas mehānismiem.

[62] BG, DE, EL, FI, LT, MT un NL.
[63] DE.

Saistībā ar izpildes pasākumiem lielākais uzsvars ir uz finanšu sankcijām un tiesas priekšrakstiem, savukārt dažas dalībvalstis ievieš iespēju pusēm piedāvāt saistību uzņemšanos. Vairākas dalībvalstis plāno izmantot arī civiltiesiskās aizsardzības līdzekļus. Attiecībā uz sodu un citu sankciju iedarbīgumu, samērīgumu un preventīvo ietekmi pastāv ļoti ierobežotas specifikācijas.

Pilnīgāka aina būs tad, kad visas dalībvalstis būs pabeigušas transponēšanas procesu[64]. Pirmais direktīvas izvērtējums ES līmenī un ziņojums par galvenajiem šā izvērtējuma konstatējumiem tiks iesniegts līdz 2025. gada 1. novembrim.

[64] Sīkāka informācija būs pieejama, sekojot šai saitei: https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/market-measures/agri-food-supply-chain/unfair-trading-practices_en.